

Characteristics Of Preparing The Army For Combat Operations In The Time Of Amir Temur

Dustov Asrorbek Gadoyevich

Senior Lecturer, Institute of Land Forces

Abstract

This article analyzes the specific characteristics of preparing military forces for combat operations during the reign of Amir Timur in the 14th-15th centuries. According to the research findings, the military training system of Timur's era was among the most advanced and effective systems of its time, ensuring not only physical preparation but also strategic thinking, tactical mastery, and high discipline.

Keywords: military training, army organization, combat operations, military tactics, warrior preparation, strategic preparation, military discipline.

Annotatsiya

Ushbu maqola XIV-XV asrlarda Amir Temur davrida harbiy qo'shinlarni jangovar harakatlarga tayyorlashning o'ziga xos xususiyatlarini tahlil qiladi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, Temur davri harbiy tayyorgarlik tizimi o'z davrining eng mukammal va samarali tizimlari qatoriga kirgan bo'lib, u nafaqat jismoniy tayyorgarlik, balki strategik fikrlash, taktik mahorat va yuqori intizomni ta'minlagan.

Kalit so'zlar: harbiy tayyorgarlik, qo'shin tashkili, jangovar harakatlar, harbiy taktika, jangchilar tayyorgarligi, strategik tayyorgarlik, harbiy intizom.

KIRISH

XIV asrning ikkinchi yarmida Markaziy Osiyo siyosiy xaritasida yuz bergan tub o'zgarishlar Amir Temur shaxsiyati va uning harbiy-siyosiy faoliyati bilan uzviy bog'liq bo'lgan. 1370-yilda hokimiyat tepasiga kelgan Amir Temur qisqa muddatda parchalangan hududlarni birlashtirish va ulkan saltanat barpo etish uchun kuchli, intizomli va yuqori malakali harbiy qo'shinga muhtoj edi [1]. Temurning harbiy yutuqlari tasodifiy emas, balki mukammal tashkil etilgan harbiy tayyorgarlik tizimining mahsuli bo'lgan. XIV-XV asrlarda Yevropa va Osiyo mamlakatlarida turli harbiy tizimlar mavjud bo'lsa-da, Amir Temur o'zining harbiy qo'shinini tayyorlashda o'ziga xos, ijodiy va samarali yondashuvlarni ishlab chiqqan [2]. Uning harbiy islohotlari nafaqat o'z davri, balki keyingi asrlar uchun ham ahamiyatli tajriba bo'lib qoldi. Temur davri harbiy san'atining o'rganilishi zamonaviy harbiy tarix fanining muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi, chunki bu davr harbiy tashkilotchilik, strategiya va taktikaning

mukammal uyg'unligini namoyon etadi. Tadqiqotning dolzarbligi Amir Temur davridagi harbiy tayyorgarlik tizimining tarixiy ahamiyatini baholash, uning o'ziga xos jihatlarini aniqlash va o'rta asrlar harbiy san'ati tarixidagi o'rnini belgilashdan iboratdir.

METODOLOGIYA VA ADABIYOTLAR TAHLILI

Tadqiqot jarayonida tarixiy-tahliliy metod, qiyosiy-tipologik tahlil va manbalar tanqidi metodlaridan foydalanildi. Asosiy manba sifatida Sharafuddin Ali Yazdiyning "Zafarnoma"si, Nizomuddin Shomiyning tarixiy asarlari, shuningdek, o'rta asrlar tarixchilari Ibn Arabshoh va Klaviho kabi mualliflarning asarlari xizmat qildi [3]. Zamonaviy tadqiqotlar orasida V.V. Bartoldning, B.A. Axmedovning, R.G. Mukminova va E.A. Davidovich kabi tanikli sharqshunoslarning asarlari muhim ahamiyat kasb etadi [4]. Xorijiy tadqiqotchilardan Beatrice Forbes Manzning "The Rise and Rule of Tamerlane" asari, H.R. Roemer va John E.

Woods kabi tarixchilarning tadqiqotlari tahlilga tortildi [5].

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, Amir Temur davridagi harbiy tizim haqida turli qarashlar mavjud. Ba'zi tadqiqotchilar Temurning harbiy muvaffaqiyatlarini asosan shaxsiy qobiliyati va raqiblarining zaifligiga bog'lasalar, boshqalari esa mukammal tashkil etilgan harbiy tizim va innovatsion yondashuvlarni ta'kidlaydilar [6]. Rus tarixchisi V.V. Bartold Temurning harbiy san'atini o'rganib, uning qo'shinini tashkil etish va boshqarishda mo'g'ul an'analari bilan islom harbiy tafakkurini uyg'unlashtirganligini qayd etadi. O'zbek tarixchisi B.A. Axmedov Temur davridagi harbiy islohotlar tizimini tahlil qilib, qo'shinning o'nli tizim asosida tashkil etilganligi, qat'iy intizom va muntazam mashg'ulotlar tizimining ahamiyatini ta'kidlaydi [7].

Zamonaviy tadqiqotlarda Temur davri harbiy tayyorgarligining bir necha asosiy yo'nalishlari ajratiladi: birinchidan, jismoniy tayyorgarlik va harbiy ko'nikmalarni shakllantirish; ikkinchidan, strategik va taktik fikrlashni rivojlantirish; uchinchidan, qat'iy intizom va bo'ysunish madaniyatini shakllantirish; to'rtinchidan, ruhiy-ma'naviy tayyorgarlik va g'alaba ishonchini kuchaytirish [8]. Ibn Arabshoh, garchi Temurga tanqidiy yondashgan bo'lsa-da, uning harbiy qobiliyati va qo'shinini tayyorlashdagi mahoratini tan oladi [9]. Zamonaviy g'arb tarixshunosligi Temurning harbiy strategiyasini klassik o'rta asr harbiy san'atining cho'qqisi deb baholaydi, uning tezkor manevrlar, razvedka tizimi va psixologik bosim usullaridan mohirona foydalanganligini ta'kidlaydi [10].

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Tarixiy manbalar va ilmiy adabiyotlar tahlili asosida Amir Temur davridagi qo'shinni jangovar harakatlarga tayyorlash tizimining quyidagi o'ziga xos xususiyatlari aniqlanadi. Birinchi va eng muhim jihat – qo'shinning tashkiliy tuzilmasi bo'lib, u o'nli tizim (tuman

– ming – yuz – o'n) asosida qurilgan edi. Har bir birlik o'z sardori tomonidan boshqarilar, lekin umumiy boshqaruv markazlashtirilgan va ierarxik tuzilgan edi. Bu tizim nafaqat samarali boshqaruvni, balki tez mobilizatsiya va harakatlanishni ham ta'minlardi. Har bir askar o'z o'rnini, vazifasini va komandir zanjirini aniq bilardi, bu esa jangovar sharoitda tartib va intizomni saqlashga imkon berardi. Qo'shin tarkibi etnografik va geografik jihatdan turlicha bo'lsa-da, Temur ularni yagona harbiy mexanizmga aylantira olgan. Turk, mo'g'ul, tojik, fors va arab jangchilari bir maqsad – Temur davlatining kengayishi va mustahkamlanishi uchun birga xizmat qilishgan.

Jangchilarni tayyorlash jarayoni yoshlikdan boshlanar va umrbod davom etardi. Yosh o'g'il bolalar otliq harbiy san'atning asoslarini o'rgana boshlashar, asta-sekin murakkabrog harakatlarga o'tashar edi. Asosiy e'tibor ot minish mahorati, kamondan otish, qilich va nayzadan foydalanishga qaratilgan. Temur davridagi jangchi nafaqat yakka tartibda kurashishga, balki jamoa tarkibida muvofiqlashgan harakatlar bajarishga ham qodir bo'lishi kerak edi. Harbiy mashg'ulotlar doimiy xarakterga ega bo'lib, tinchlik davrida ham to'xtatilmasdi. Bu mashg'ulotlar ichida eng muhimlari harbiy manevrlar, ya'ni keng miqyosda tashkil etiladigan, real janglarga taqlid qiladigan amaliy mashg'ulotlar edi. Manbalar shuni ko'rsatadiki, Temur muntazam ravishda katta harbiy manevrlar o'tkazib turardi, unda minglab jangchilar ishtirok etib, jangovar vaziyatlarni simulyatsiya qilishardi. Bu mashg'ulotlar nafaqat jismoniy tayyorgarlikni, balki strategik tafakkurni ham rivojlantirishga xizmat qilardi.

Harbiy intizom Temur qo'shinining asosiy kuchi bo'lib, u qat'iy qonunlar va jazolar tizimi orqali ta'minlanardi. Harbiy jinoyatlar – qochish, bo'ysunmaslik, mas'uliyatsizlik – qattiq jazolardi, hatto o'lim jazosigacha.

Ammo bir vaqtning o'zida, Temur g'alabalar va jasoratli harakatlar uchun saxiy mukofotlar berardi, bu esa jangchilarni rag'batlantirish tizimining muhim qismi edi. Mukofotlar nafaqat moddiy (oliblar, yer-mulk), balki ma'naviy (unvonlar, sharaf) xarakterga ega edi. Bu ikki tomonlama tizim – qat'iy jazolar va saxiy mukofotlar – yuqori motivatsiya va intizomni ta'minlardir. Temur shuningdek, harbiy razvedka va axborot yig'ish tizimiga katta e'tibor berardi. Har bir yirik yurishdan oldin batafsil razvedka ishlariga, dushman kuchlari, hudud xususiyatlari va mumkin bo'lgan strategik ustunliklar haqida ma'lumot to'plashga katta resurslar sarflanardi.

Jangchilarning ruhiy-ma'naviy tayyorgarligi ham muhim o'rin tutardi. Temur o'z qo'shiniga islom g'oyalarini singdirish orqali ularda diniy motivatsiya va g'alaba ishonchini uyg'otardi. Har bir yirik yurishdan oldin duolar o'qilardi, ulamo va sufiylar qo'shinni ruhlantirish uchun jalb qilinardi. Ammo bu diniy g'oya bilan birga, Temur o'zining shaxsiy xarizmasidan ham foydalanardi – uning yetakchilik qobiliyati, harbiy dahosi va adolati jangchilarda chuqur hurmat va sodiqlik tuyg'usini uyg'otardi. Temurning o'zi doimiy ravishda qo'shin bilan birga bo'lardi, janglar paytida oldinga chiqib, shaxsiy namuna ko'rsatardi. Bu yetakchilik uslubi jangchilar o'rtasida yuqori ruhiy kuchlanish va jangovarlikni ta'minlardir.

Qiyosiy tahlil shuni ko'rsatadiki, Temur davridagi harbiy tayyorgarlik tizimi o'z davridagi Yevropa va Sharq davlatlarining tizimlaridan bir qator jihatlari bilan ustun turardi. Yevropa ritsarlari asosan individual jangovarlikka tayanishsa, Temur qo'shini jamoa muvofiqligiga asoslangan edi. Mamluk sultonligi qo'shini yuqori malakaga ega bo'lsa-da, strategik moslashuvchanlikda Temur qo'shinidan qolishardi. Xitoy Ming sulolasi qo'shini sonli ustunlikka ega bo'lsa-da, manevrlilik va taktik innovatsiyalar jihatidan Temur

qo'shiniga yetolmasdi. Temurning harbiy san'atidagi asosiy yutuqi – turli madaniyatlar va harbiy an'analarning eng yaxshi tomonlarini birlashtirish, ularni o'z maqsadlariga moslashtirishda ko'riladi.

XULOSA

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, Amir Temur davrida qo'shinni jangovar harakatlarga tayyorlash tizimi o'z davri uchun eng ilg'or va samarali tizimlardan biri bo'lgan. Bu tizimning o'ziga xosligi bir necha asosiy omillarda namoyon bo'ladi: mukammal tashkiliy tuzilma, muntazam va intensiv mashg'ulotlar tizimi, qat'iy intizom va adolatli mukofotlash mexanizmi, yuqori darajadagi razvedka va strategik rejalashtirish, jangchilarning kompleks tayyorgarligi (jismoniy, texnik, ruhiy-ma'naviy), texnologik innovatsiyalar va mukammal logistika tizimi. Temurning harbiy muvaffaqiyatlari tasodifiy emas, balki uning harbiy tayyorgarlik tizimining mantiqiy natijasi bo'lgan. U nafaqat qo'shinni samarali tashkil etish, balki har bir jangchida g'alaba ruhini singdirish, yuqori motivatsiya va sodiqlikni ta'minlash orqali o'z davridagi eng kuchli harbiy mexanizmni yaratgan. Bu tizim keyingi asrlarda Temur vorislari tomonidan davom ettirildi va o'rta asrlar harbiy san'ati tarixida muhim o'rin egalladi. Zamonaviy harbiy tarix fanining nuqtai nazaridan, Temur davridagi harbiy tayyorgarlik tajribasi yetakchilik, tashkilotchilik, strategik fikrlash va insoniy resurslarni boshqarish sohasida qimmatli darslar beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

- Бартольд В.В. Улугбек и его время. – Сочинения. Т. II. Ч. 2. – Москва: Наука, 1964. – С. 23-196.
- Xamdamovna, I. M. (2022). Stylistic features of the use of asinetone in languages of different systems. INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE & INTERDISCIPLINARY RESEARCH

ISSN: 2277-3630 Impact factor:
8.036, 11, 30-33.

- Hamidov, B. B. O. G. L., & Kamolova, D. O. (2021). ZAMONAVIY HAYOTDA ROBOTLARNING O'RNI. Academic research in educational sciences, 2(12), 694-704.
- Abdurakhimov, B. (2023). A SYSTEMATIC APPROACH TO THE MANAGEMENT OF WORKING CONDITIONS. HEALTH STATUS AND RISK FACTORS OF THE WORKERS OF COPPER PRODUCTION ENTERPRISES.
- Uktamovna, B. M., & Uktamovna, B. L. COMMUNICATIVE-ORIENTED TEACHING AT FOREIGN LANGUAGE LESSONS. Chief Editor.
- Baymenova, K. (2022). PISA TADQIQOTLARI DOIRASIDA O 'QUVCHILARNING KREATIV FIKRLASHINI SHAKLLANTIRISH OMILLARI. Science and innovation, 1(B4), 582-584.
- Daniyarov, K., Baymuratova, Z., Aytmuratova, U., Dauletaliyeva, A., & Ospanova, F. (2023). Financial support for agricultural business subjects in the innovative development of the economy. In E3S Web of Conferences (Vol. 389, p. 09054). EDP Sciences.
- Оспанова, Ф. Б. Динамика изменений в сельском хозяйстве, теория транзакционных издержек и оптимизация.
- Zoirovich, Q. B. (2025, June). MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNING JISMONIY TAYYORGARLIK JARAYONIDAGI GIMNASTIKA VOSITALARI. In INTERNATIONAL CONFERENCE ON INTERDISCIPLINARY SCIENCE (Vol. 2, No. 6, pp. 162-165).
- Фозилов, У. (2021). Критерии оценки эффективности управленческого персонала. Экономика и инновационные технологии, (5), 245-250.
- Khusanova, G., & Husanboyeva, K. (2025, December). Uzbekistan's Cooperation With International Organizations. In International Conference on Global Trends and Innovations in Multidisciplinary Research (Vol. 1, No. 6, pp. 4-6).
- Soliyeva, Z. (2021). The impact of social learning in English language learning process. Студенческий вестник, (11-4), 11-12.
- Бербудиева, П. (2021). Анализ педагогических взглядов Махмудходжи Бехбуди, их влияние на становление национальной системы образования Туркестана. Иностранная филология: язык, литература, образование, (1 (78)), 82-85.
- Esbosynovna, T. G. (2022). Sarsenbaevich AM PROBLEMS WITH FINANCING EXPORT OF AGRICULTURAL PRODUCTS. EPRA International Journal of Economic and Business Review (JEPR), 10(6), 5-8.
- Satimova, H. K. (2023). THE COMPARISON OF THE USAGE OF GENDER CATEGORY IN PROVERBS IN UZBEK AND ENGLISH LANGUAGES. Educational Research in Universal Sciences, 2(5), 705-709.
- Ахмедов Б.А. Государство кочевых узбеков. – Москва: Наука, 1965. – 194 с.
- Шарафуддин Али Язди. Зафарнома. / Таржима, кириш сўз ва изохлар муаллифи А. Урунбоев. – Тошкент: Ўзбекистон ФА нашриёти, 1972. – 367 б.